

ROMAN TEKNİĞİ BAKIMINDAN AHMET MİDHAT EFENDİ'NİN "DÜRDANE HANIM" ROMANI

AHMET MIDHAT EFENDİ'S NOVEL "DURDANE HANIM" IN TERMS OF
NOVEL TECHNIQUE

Mustafa KARABULUT

Prof. Dr., Adıyaman Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Adıyaman/Türkiye.

Prof. Dr., Adıyaman University
Faculty of Science and Literature
Department of Turkish Language and
Literature,
Adıyaman/Turkey.

mkarabulut@adiyaman.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-6259-0868

Kenan TOHUMCU

Yüksek Lisans, Adıyaman
Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Adıyaman/Türkiye.

Master Student, Adıyaman University
Faculty of Science and Literature
Department of Turkish Language and
Literature,
Adıyaman/Turkey.

kt.tohumcu02@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-7246-1277

Makale bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 20 May / 20 May

Kabul Tarihi / Date Accepted: 7 Haziran / 7 June

Yayın Tarihi / Date Published: 25 Haziran / 25 June

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Karabulut, M. & Tohumcu, K. (2020).
Roman Tekniği Bakımından Ahmet Midhat Efendi'nin "Dürdane Hanım" Romanı. *USBAD
Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 2(3), 289-307.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>
mail: usbaddergi@gmail.com

Öz: *Dürdane Hanım* romanı, Ahmet Midhat Efendi tarafından yazılmış olup genç bir kızın aşk, sevgi, ıstırap ve trajik yaşamını ele almaktadır. Dürdane Hanım bir genç kız olarak kendini bir aşka feda etmiştir. Yazar, bu karakteri ile o dönemde İstanbul'da yaşayan genç kadın ve kızların hem psikolojik hem de sosyolojik kimliklerini yansıtmak ister. Dürdane Hanım'ın kendini sevdiğine (Mergub Bey'e) feda etme sürecini trajik bir yok oluş olarak gören yazar, romandaki karakterleri, mekânları, olayları ve diğer yapı unsurlarını bu doğrultuda oluşturmuştur. Bu roman, Tanzimat döneminde büyük yalılarda yaşanan aile dramlarını gözler önüne sermektedir. Bu çalışmada amaç; *Dürdane Hanım* romanını, roman tekniği bakımından incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Midhat Efendi, Dürdane Hanım, roman tekniği

Abstract: *Dürdane Hanım* novel, written by Ahmet Midhat Efendi, deals with the love, love, suffering and tragic life of a young girl. Dürdane Hanım sacrificed herself as a young girl. With this character, the author wants to reflect both the psychological and sociological identities of young women and girls living in İstanbul at that time. The writer, who sees the process of sacrificing himself to the Dürdane Hanım himself (to Mergub Bey) as a tragic destruction, created the characters, places, events and other building elements in the novel accordingly. This novel reveals the family dramas in large mansions during the Tanzimat period. The purpose of this study; *Dürdane Hanım* is to examine her novel in terms of novel technique.

Keywords: Ahmet Midhat Efendi, Dürdane Hanım, novel technique

GİRİŞ

Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatı'nın önemli kalemlerinden olan Ahmet Midhat Efendi; hikâye, roman, tiyatro, anı vb. türlerde eserler vermiş olan bir sanatçıdır. O ayrıca felsefe, tarih, sosyoloji, coğrafya, din, psikoloji, vb. alanlardaki yazılarıyla da tanınır. Yazar, romancı kimliğinin yanı sıra bilim, fen bilimleri ve edebiyat sahasında yazılar yazmış, yaşamı boyunca çıkardığı dergi ve gazetelerde yazdıklarından başka iki yüz kadar da kitap yayınlamış (Albayrak, 2010: 1) kalemi güçlü biridir.

Yazarın, 1870'li yıllardan itibaren *Kıssadan Hisse* ve *Letaif-i Rivâyât* başlığı altında yayınlamaya başladığı eserlerinin sayısı zaman içerisinde nicelik ve nitelik olarak hızlı bir gelişme gösterir. Denilebilir ki ilk örneklerini Batı'dan yapılan tercümelerin oluşturduğu roman ve hikâye türü, Ahmet Midhat Efendi ile birlikte edebiyatımızda adı bilinen ve kabul gören bir tür haline gelmiştir (Özdemir ve Taş, 2014: 265-266).

Ahmet Midhat Efendi, yazdığı eserlerle kendini adeta toplumu eğitmeye adar. Gerçekten de Ahmet Midhat'ın yazdığı hikâye romanlarında bir amaç peşinde olduğu açıkça görülür. Yazar, genel olarak ferdî ve sosyal ahlaki yönden ideal insanın ideal vasıflarını ve kötü vasıflı kişilerin durumlarını dile getirerek topluma hizmet etmek ister. O, ferdî ve sosyal huzurun ve gelişmenin temel dinamiklerine açık ve kapalı göndermeler yapar. Böylece o, hikâye ve romanlarını en çok bu maksatlara hizmet etsin diye yazmıştır, denebilir (Çıkla, 2015: 76). Toplumunu önce okumaya alıştırmak sonra da onu kültür ve ahlâk bakımından belli bir seviyeye taşımak ister. Ahmet Midhat, madde ve kültür sahalarındaki terakkiyi hürriyet ve rejim meselesinden daha öncelikli görmektedir (Okay, 1989: 8).

Ahmet Midhat, birçok eserinde 19. yüzyıl Osmanlı kimliğindeki Doğu/Batı ikilemini yaşayan karakterler çizer. İçinde büyüdüğü ve yaşadığı medeniyette gördüğü aksaklıklara çare bulmaya çalışırken bu medeniyeti devamlı savunan, ama aynı zamanda Batı medeniyetine duyduğu merak ve hayranlığı da ortaya koyan bir yazardır. Batı'da hayran olduğu, onu cezbeden bir şeyler vardır; dikkati, bir kere Batı'ya yönelmiştir. Ama kendi kültürüne de sahip çıkar. Yalnız artık kendi kültüründe neyi savunmak ihtiyacını duyuyorsa bunu Batı ile karşılaştırarak yapar (Esen, 2006: 17).

Dürdane Hanım romanı önce *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde tefrika edildikten sonra kitap olarak 1882'de yayınlanır. Romanda, aşk ve adalet duygusu yanında, yeni icat edilmiş telefon cihazından ilk defa bahsedilir. Bu yapıt, fenni-polisiye ya da macera romanı olarak da kabul edilir. Roman, yazarın iç içe roman tekniğini ilk defa bu romanda denemesi yönüyle de dikkat çeker (Özdemir ve Taş, 2014: 269).

Dürdane Hanım'ın kurgu açısından en dikkat çekici yönü; Ahmet Midhat'ın diğer romanlarının aksine bu metinde olayların, sıfır odaklayıma sahip tek bir dışöyküsel anlatıcı tarafından süredizimsel (kronolojik) bir zaman düzenine oturtularak aktarılmamasıdır. Bu metinde yine sınırsız bakış açısına sahip olmakla birlikte, anlatıcının, sözü, farklı içöyküsel anlatıcılara bıraktığı görülür (Sheridan Aksoy, 2009: 84).

1. DÜRDANE HANIM'DA MUHTEVA VE YAPI UNSURLARI

Roman tekniği, anlatmaya dayalı edebi türleri meydana getiren yapı ve muhteva unsurlarının bilimsel verilere göre tahlil edilmesidir.

Teknik bakımdan güçlü bir romanda bütün unsurların tam bir uyum içinde olması gerekir. Bu çalışmadaki *Dürdane Hanım* romanı, öncelikle konu ve tema/izlek; sonra ise yapı bakımından kişiler dünyası, olay örgüsü, mekân, zaman, bakış açısı ve anlatıcı, dil ve üslup vb. yönlerden incelendi.

2. ROMANIN MUHTEVA BAKIMINDAN İNCELENMESİ

2.1. Konu

Dürdane Hanım, henüz on sekiz yaşında olan genç bir kızın aşk, sevgi, bunaltı, yalnızlık ve ıstırabını anlatan bir eserdir. Bu romanda,

"Mergub Bey'e âşık olarak evlilik dışı bir ilişki yaşayan, ondan hamile kalan Dürdane Hanım'ın trajik sonu anlatılır. Dürdane Hanım'ın hamile olduğunu öğrenen Mergub Bey, ondan kurtulmanın yollarını aramaya başlar" (Özdemir, 2014: 94).

Aslında Dürdane, Mergub Bey ile evlenmeyi istemektedir, fakat Mergub Bey, Dürdane Hanım'ın başka erkeklerle ilişki kurabileceğini düşünerek evlenmek istemez.

"Roman, Ulviye Hanım adlı oldukça güzel bir kadının; sırf kendisine eğlence olsun diye, yalı komşusu Dürdane Hanım'ın gizemli hayatını ve sırlarını öğrenme merakı; daha sonra komşunun acıklı yaşamına ortak olup, onun intikamını almaya ant içmesi ve bu uğurda çeşitli oyunlar düzenlemesi temeli üzerine kurulmuştur" (Kılıç, 2009: 66).

Bu eser, Dürdane Hanım nezdinde o dönemdeki kızların çektiği aşk acısını hem psikolojik hem de sosyolojik açıdan ele almaktadır.

2.2. Tematik Düzlem / İzlek

Dürdane Hanım adlı romanda; aşk, yasak aşk, aldatma, namus, evlilik, iyilik, toplumsal baskı, paraya tamah, toplumsal hiciv vb. temalar yer alır.

- Aşk: Roman bir aşk romanıdır. Yazar bir aşkın zamanla tutkuya döndüğünü gözler önüne sermektedir. Bu romanda birkaç kişi arasında yaşananlar Dürdane'nin yaşadığı tutkulu aşka bağlanmıştır. *Dürdane Hanım* adlı eser bu yönüyle henüz on sekiz yaşında olan genç bir kızın içsel sancılarını ve kendisini intihara kadar götüren tutkulu aşk duygusunu ele alan bir romandır.

- Yasak Aşk: *Dürdane Hanım* romanının asıl muhtevası, yasak aşk (prohibitor love)'tır. "Yasak aşk, Osmanlı toplumunun değer yargılarını aşacak bir şekilde işlenmiştir" (Korkmaz, 2010: 524). Dürdane Hanım'ın Mergub Bey'den bir çocuk sahibi olması yasak aşkın yol açtığı olumsuz bir durum olarak eserde yer alır. Bu bakımdan roman didaktik yönleri ön planda olan bir hüviyete sahiptir.
- Cinsellik: Dürdane Hanım, yaşadığı evlilik dışı ilişkiden hamile kalmıştır. Bu eserde bir kadının başka bir kadına cinsel istek duyması da söz konusudur.

"Bu romanda yazarın hemcinsler arasında farkında olmaksızın gelişen münasebetten bir 'gönül hastalığı' olarak nitelenen aşka gem vurulamayacağı sonucunu çıkarması dikkat çekicidir" (Özdemir, 2014: 247).

- Adalet duygusu: Romanda adalet kavramı da sorgulanır. Ulviye Hanım, Dürdane Hanım'ın uğradığı haksızlıkları gidermek için adaleti sağlama görevini kendisinde görür.
- İntikam, ceza: Ulviye Hanım, Dürdane Hanım'ı hamile bırakan Mergub Bey'in onunla evlenmeyi kabul etmeyince Dürdane Hanım'ın intikamını kendisi almaya karar verir. Ayrıca, Dürdane Hanım, kendisiyle evlenmek istemeyen Mergub Bey'den intikam almak için zehir içerek intihar eder.
- İntihar: Dürdane Hanım romanında roman kahramanı kendisini hamile bırakan ve kendisiyle evlenmeyerek kötü duruma düşüren Mergub Bey'den intikamı beklenenden çok farklı bir şekilde alma yoluna gider, kendi canına kıyar (Yusoğlu, 2011: 297).
- Ölüm: Romanda Dürdane Hanım ve Mergub Bey'in ölümü önemli hususlardır. Dürdane Hanım'ın uğruna ölümü göze aldığı Mergub Bey'den intikam alma sevdasından vazgeçen Ulviye Hanım, onun bu olaydan altı ay sonra on beş günlük evliyken bir cinayete kurban gittiğini öğrenir. Dürdane Hanım, intihar ederek onu cezalandırmak istese de yazar tarafından bu ceza yeterli görülmez. Böylece bu romanda da dava mahşere kalmaz, kötüler ettiklerinin cezasını bulurlar (Özdemir, 2014: 258).
- Yardım etme: Ulviye Hanım, evlilik dışı ilişkiden hamile kalan Dürdane Hanım'ı kurtarmak için Ulviye Hanım erkek kılığına girer.

- İffet, namus: Yazar, Dürdane Hanım'ın yaşadığı gayri meşru ilişkiden dolayı iffetinden taviz vermesini yazar affetmez ve Ulviye Hanım'ın ona ettiği yardımlar sonuçsuz kalır ve genç kıza dramatik bir son çizilir.

"Ahmet Midhat Efendi, sevgi, şefkat ve merhamet hislerine rağmen, iffetini kaybetmiş bir kadına, Müslüman-Türk cemiyetinin muteber bir ailesi içinde yer verememiş; Dürdane'yi şerefli bir Türk kadını ve annesi olarak içine sindirememiştir" (Has-Er, 2000: 131).

Romanda eğitim, gayrimeşru ilişkiler, kılık değiştirme vb. temalar da yer alır.

3. DÜRDANE HANIM'DA YAPI

Dürdane Hanım romanı cezalandıran yapıya (plot punitive) sahiptir. Bütün roman, Dürdane Hanım ile Mergub Bey'in yaşadığı yasak aşk sonucu cezalandırılmaları üzerine inşa (building) edilmiştir. Yazarın cezalandırma şekli her iki karakterin de ölmesi şeklindedir. Dürdane Hanım zehir içerek intihar eder. Ulviye Hanım (Acem Ali Bey), Mergub Bey'i cezalandırmak ister. Fakat Dürdane Hanım'ın ona ömür boyunca vicdan azabı çektiirmek için çocuğu huzurunda intihar etmesi, cezalandırma amacını içerir. Fakat Mergub Bey, evlendiği kadının eski bir âşığı tarafından öldürölür. Bütün bunlar romanın cezalandıran yapı üzerine kurulduğunu gösterir (Korkmaz, 2010: 518).

Roman, beş kısımdan meydana gelmiştir. Bunlar sırasıyla, "Acem Ali Bey, Ayşe Ebe, Ulviye Hanım, Memduh Bey ve Dürdane Hanım" başlıklarını taşır.

3.1. Kişiler Dünyası

1878 yılında yazılan bu eser yazıldığı dönemdeki baskılar sosyal konular yerine daha çok bireysel bir konuya yönelmiştir bu açıdan karakterlerin kimlikleri ve iç dünyaları üzerinde durulmuştur.

Romandaki en önemli şahıslar şunlardır: Dürdane Hanım, Ulviye Hanım (Acem Ali Bey), Sohbet Ağa, Mergub Bey. Eserdeki yardımcı kişiler şunlardır: Ayşe Ebe, Memduh Bey, Gülbeyaz Kalfa, Kıranta Rum, Ataullah Bey, Mansur Ağa, Paşa, Cemal Ağa.

Dürdane Hanım: Yazarın romana ismini verdiği karakteridir. On sekiz-on dokuz yaşlarında bir genç kız olup utangaç bir yapıya

sahiptir. Dürdane Hanım roman boyunca hep üzölmüş ve hüsrana uğramıştır. O, romandaki olayların merkezindedir. Nitekim bu tip romanlardaki karakterler olayın akışında gelir, olay da onların özelliklerine göre şekillenir ve onun özellikleri de olayları yönlendirir (Santanel, 1997: 69). Romanın önemli karakterlerinden Ulviye Hanım, komşusu Dürdane Hanım'ı şöyle tanıtır:

"On sekiz yasındaki bir kızın öyle bir mâsumiyet-i melekâne içinde bulunması kabil olamaz. Elbette Dürdane'nin birtakım esrar ve hafâyâsı vardır ve olmalıdır ki bunları keşf ile beraber benim için her şeyden büyük bir eğlence tedarik edilir" (Ahmet Midhat, akt. Sağlam vd., 2000: 59).

- Dürdane Hanım'ın iç dünyası ve yaşadıkları eserin dramatik yapısını oluşturur. Mergub Bey'e âşık olup onun çocuğunu karnında taşımaktadır. Fakat adam; evlenmeye bir türlü razı olmaz. Dürdane'nin istediği tek şey, karnındaki çocuğun babası ile evlenmeyi amaçlar. Hamile olduğunu gizlemek için Kâhyası Gülbeyaz Kalfa'dan yardım alır. Kız kendisine âşık olan Memduh Bey'e karşılık vermez. Dürdane, Mergub'dan intikam almak için intihar eder. Dürdane, bu şekilde aşkı uğruna ölümlü göze alan bir genç kız olarak eserde yer alır. Dürdane Hanım'ın pek tahsil görmediği de romanda dile getirilir.

"Zaten romanda başına gelen her şey, tecrübesizliğinden, hayatın acımasız yüzü ile romanla vasıtasıyla da olsa tanışmamış olmasına bağlanır" (Özdemir, 2014: 202).

Yazar, Dürdane Hanım'ı evlilik dışı ilişkisi sebebiyle adeta ona ceza vererek romanın sonunda onu öldürür.

- Ulviye Hanım: Romanın ilk kısımlarında bir gözlemci gibi her şeyi gözetleyen Ulviye Hanım, yer yer Dürdane Hanım'dan bile daha çok olay örgüsünde rol alır. Henüz on sekiz on dokuz yaşlarında olduğu ilk bakışta tahmin edilen vücudu ince uzun, elleri küçük ve kibar olan sakalı ve bıyığı henüz belli olmayan bir delikanlı yani başlangıçta erkek kılığında olan Acem Ali Bey denilen karakterdir. Yirmi yedi yirmi sekiz yaşlarında bir dul olan Ulviye Hanım, terbiyeli ve naziktir. Farsça, Arapça ve İngilizceyi kullanabilmektedir. Ayrıca edebiyata da meraklıdır.

"Ulviye Hanım, namus bahsinde ise son derece hassastır. Bu nedenle de Dürdane Hanım'a yardım etmek için elinden geleni

yapar. Ulviye Hanım, kendi zamanı için yeni bir kadın tipidir" (Özdemir, 2014: 82).

O, "Mısırlı" diye ünlenmiş olsa bile aslında Mısırlı değildir; İranlı, ya da Hintlidir. Ailesi, zamanında Mısır'a göç etmiş, kız da orada evlenmiştir. Babasının, İstanbul'a gitmesi gerektiği için, o da kocasından ayrılıp İstanbul'a gelir. Kocasını Mısır'da ölünce dul kalır. Ulviye Hanım, annesiyle birlikte Boğaziçi'nde, bir yalıda yaşamaktadır. Karun kadar zengin olan bu ana ve kız, etrafa zengin görünmemek için geçimlerini dar tutarlar. Ulviye, aynı zamanda güçlü bir kadındır (Kılıç, 2009: 74).

Ulviye, erkek kılığına girerek Mergub'dan intikam almak ister. Bu sebeple Acem Ali Bey karakteri ortaya çıkar.

"Bir gün, Bağlarbaşı'na giderek orada Mergub'u kendine aşık eder. Adam, ona ilgi gösterince, Ulviye bu sefer işi yokuşa sürer. Amacı Mergub'u üzüp intikam almaktır" (Kılıç, 2009: 75).

O, eserin sonunda Sandalcı Sohbet'i, önce kendisine köle olarak alır; bir süre sonra onunla evlenir.

- Acem Ali Bey: Ulviye Hanım'ın erkek kılığına girmiş halidir. Galata'da yakın zamanda nam salmaya başlamış olup Dürdane'nin intikamını Mergub'dan almak istemektedir.
- Sohbet Ağa: Romandaki norm karakterlerdendir. Norm karakter, romandaki dramatik aksiyonu başkişi lehine dönüştüren kişi olarak bilinmektedir. "*Romandaki çeşitli mizaçları anlayabilmek için okuyucunun şiddetle ihtiyaç duyduğu bir rehberdir*" (Stevick, 2004: 62). Sohbet Ağa, Ulviye Hanım'ın yardımcılığını yaparak romanda yer alır. Bu şahıs, sekiz yaşındayken, romanda adı verilmeyen bir paşanın kölesidir. Paşa onu çok sevmektedir. O zamanlar çok para kazanma hayalleri kurmaktadır. Büyük bir iftiraya uğramış; bu yüzden, intikam hırsına bürünmüştür. Böylece, kötü işler yapan bir adam olarak Galata'da nam sanmıştır. Acem Ali Bey de bu şöhretinden dolayı, onu kendisine yardım etmesi için görevlendirir. Sohbet, başından beri Acem Ali Bey'in bir kadın olduğunu bilmesine rağmen, bu durumum farkında değilmiş gibi davranır (Kılıç, 2009: 78). Sohbet Ağa, küçük yaşlarda başına gelen bazı olaylar sonucunda Cemal'in attığı iftira ile evden uzaklaştırılmıştır. Sohbet, Cemal'i öldürünce on seneye mahkûm olarak Vidin'e gönderilir. "*Bir sürü katilin içinde huyu suyu değişir. İbrail de birkaç yıl hamallık yaptıktan sonra*

İstanbul'a döner" (Ekici, 2009: 144). Romanın sonunda Ulviye Hanım'ın önce kölesi olur, sonra onunla evlenir.

- Mergub Bey: Dürdane'nin sevgilisi olup mesire yerlerinde gezip eğlenen kadınları sadece hoş vakit geçirilecek varlıklar olarak gören "züppe" bir kişidir. O, bir genç kızın duygularıyla oynayan kötü bir karakter olarak görülür. Bu sebeple "kart karakter"dir. Kendisinden hamile kalan Dürdane ile evlenmek istemediği gibi, doğan çocuğu öldürmeyi bile tasarlar.

"Mergub Bey'e göre, Dürdane ile evlenmek istemeyişinin asıl sebebi kendisine kur yapan bir kadının başkasına da kur yapacağı varsayımıdır. Doğacak çocuğun boğdurulmasını Dürdane'ye telkin eden Mergub Bey, halk nezdinde kınanmaktan çekinir" (Korkmaz, 2010: 511).

- Gülbeyaz Kalfa: Dürdane Hanım'ın dadısı olup orta yaşlı, sevimli yüzlü bir kadındır. O, roman boyunca, Dürdane'nin yanında yer alarak onu evladı gibi görür. Kızın hamileliğinin ve doğumunun gizleyerek ona yardım eder.
- Ayşe Ebe: Ayşe Ebe, otuz yaşını geçmemiş, bekâr bir bayan olmasına rağmen "ebe nine" olarak bilinir. Hamile olan Dürdane Hanım'a doğumda yardımcı olur. Ayşe Ebe, bir süre sonra kendisini kaçıran Acem Ali Bey'e âşık olur. Hatta onun, Dürdane Hanım'a olan yaklaşımı kendisini kıskandırır. Nihayet dördüncü günün sonunda görevi tamamlanır ve artık yalıdan ayrılması gerekir. Acem Ali, onu götürmek için yalıya gelir. Kadın, ondan "kendisini evine kadar bırakmasını" ister. Yolda yürürlerken ona ilanı aşk eder. Acem Ali ise, "böyle bir şeyin dünyada mümkün olamayacağını" söyleyip, Ayşe'nin iki elini de göğsüne götürerek "kendisinin erkek değil de bir kadın olduğu" gerçeğini açıklar. Neye uğradığını şaşırarak Ayşe Ebe, büyük bir hüznle evine girer. Şaşkınlık ve kederle içeri girince, ev halkı başına büyük bir kötülük geldiğini düşünerek, ondan her şeyi anlatmasını isterler. Ama o, ilk etapta kimseye bir şey anlatmaz (Kılıç, 2009: 81).
- Memduh Bey: Dürdane'nin daha önce nişanlandığı kişidir. Doktor binbaşısı olan Memduh Bey, bu bayanı çok sever, ancak Dürdane Hanım'ın kendisiyle evlenmek istememesi sebebiyle intihara kalkışır.
- Halveti Bey: Zengin ve kibar bir kişi olup Dürdane'nin babasıdır. Dürdane'nin annesi ölünce aldığı odalıktan, iki kızı ve bir oğlu

dünyaya gelmiştir. Halveti Efendi, Dürdane'yi çok sevse de roman boyunca kızı ile pek iletişim kurmaz.

"Dürdane, babası ve üvey annesinin üstüne titremesi hâlinde davranışlarının kontrol altında kalacağını bildiğinden ilgisizlikten memnunluk duymuştur. Eserde, baba kızın konuşmalarına dair hiçbir diyalog yer almaz. Halveti Efendi, kızını kendi çatısının altında güvende tuttuğunu sanmış ve bunu bir evlat için yeterli görmüştür" (Ekici, 2009: 77).

- Cemal Ağa: Sohbet, henüz Paşa'nın konağındaiken ondan hoşlanan kâhyadır. Sohbet'in anlattığına göre Cemal Ağa, Paşa'ya gayet düzgün bir insan olarak görünür. Fakat her gece içki âlemlerinde, bin bir türlü rezilliğın içindedir. Sohbet'in kendisine yüz vermemesiyle, ona iftira atarak Paşa'nın, çocuğu konaktan kovmasına sebep olur. Genç adam ise, yaptıklarından dolayı onu öldürür (Kılıç, 2009: 83).
- Lütfiye Hanım: Sohbet Ağa'yı himayesi altına alan Paşa'nın kız kardeşinin kızı, yani yeğenidir. "Zeki ve terbiyeli bir kız" (Ahmet Midhat, 2000: 126) olan Lütfiye Hanım, henüz on üç yaşındadır. Kız, romanda sadece Sohbet'in nişanlısı olarak yer alır.
- Atullah: Dürdane Hanım'ın, Mergub Bey'den dünyaya gelen çocuğudur. Babası, Atullah doğduktan sonra onu öldürerek ondan kurtulmak ister. Bu durumda Dürdane'yle de evlenmek zorunda kalmayacağını düşünür. Ulviye Hanım bu çocuğu "ahret evladı" olarak kabul ederek ve yalısına aldırır ve onun hayatını kurtarır.
- Paşa: Sohbet'i küçük yaşta konağına alarak ona evladı gibi bakan iyi niyetli birisidir.
- Papazoğlu Andonaki: Romanda Sohbet Ağa'ya benzetilerek yansıtılan Papazoğlu Andonaki (Kırya Andonaki), "kıranta bir Rum" (Ahmet Midhat, 2000: 10) olarak kalıbı ve kıyafetiyle hırsız ve yankesicidir. Çalışmakla hayatın kazanılamayacağına hükmetmiş, hırsızlığı meslek edinmiştir (Korkmaz, 210: 515).
- Diğer şahıslar (fon karakterler): Fon karakterler, romanda derinliği en az olan kişi veya kişilerdir. Olay örgüsünün gerçeklik kazanması için yazar tarafından olayların içine dâhil edilirler. Ancak olaylar üzerinde hiçbir etkileri yoktur. "Bu karakterler dekoratif unsur niteliğinde kahramanlar olarak değerdendirmek mümkündür" (Aktaş, 2000: 38).

Romanda, İngiliz Tabip, Mehmed Ağa, Mansur Ağa, Ulviye ve Dürdane Hanım'ın yalılarındaki hizmetçiler, cariyeler, uşaklar, Sohbet Ağa'nın meyhane ve oteldeki garsonlar vb. fon karakterlerdir.

3.2. Olay Örgüsü

Olay örgüsü, romanda yer alan olayların belli bir zaman, mekân ve neden sonuç ilişkisi içinde sıralanmış şeklidir. Forster, öyküyü "*Olayların zaman sırasına göre düzenleyerek anlatılması veya olaylar arasındaki neden sonuç ilişkisi*" olarak tanımlar (1985: 128). Dürdane Hanım romanının olay örgüsü şu şekildedir:

Roman, Galata'nın betimlemesiyle başlar. Yazar, Galata'nın eğlence hayatındaki rolünü anlatmak için böyle bir yol izler. Annesiyle birlikte yalısında yaşayan genç, güzel ve zengin dul bir kadın olan Ulviye, romanlara meraklı biridir. Okuduğu romanlardan da etkilenen Ulviye, daha gerçekçi bir karakter olabileceğini düşündüğu Dürdane Hanım'ı izlemeye başlar. Ulviye, telefon adı verilen bir cihaz alır ve telefonun bir ucunu, komşusu Dürdane'nin odasının camının kenarına yerleştirir. Aletin diğer ucunu da kendi odasına koyar ve Dürdane'yi dinlemeye başlar. Bir zaman sonra Dürdane'nin Mergub Bey'le ilişkisi olduğunu ve hamile kaldığını öğrenir. Ulviye, Mergub'un Dürdane'yle evlenmek istemediğini duyar ve ona yardım etmeye karar verir. Mergub'la yüz yüze görüşmesine rağmen onu ikna edemeyen Ulviye, Mergub'dan, Dürdane'nin intikamını almak ister. Bunun için erkek kılığına girerek kimlik değiştirerek kendisini Acem Ali Bey diye tanıtır. Daha sonra Çerkez Sohbet'in de yardımıyla doğumda yardım etmesi için silah zoru ve tehditlerle Ayşe Ebe'yi kaçıarak Dürdane Hanım'ın yalısına götürür.

Ulviye, bebek doğduktan sonra da Dürdane'ye yardım etmeye devam eder. Çocuğun adı, Acem Ali'nin tavsiyesiyle Ataullah olarak konur. Acem Ali Bey'in evi ziyaretleri sırasında Ayşe Ebe, ona âşık olur. Acem Ali, bu aşkın olamayacağını ifade eder, çünkü kendisi erkek kılığına girmiş bir kadındır.

Acem Ali Bey kılığındaki Ulviye, Mergub'dan intikam almak için Çerkez Sohbet'e danışır. Çerkez Sohbet kendi başından geçen bazı hikâyeleri anlatarak Ulviye'nin intikam alma fikrinin doğru olmadığını söyler. Ulviye ise bu hususu araştırması için Mergub Bey'le görüşmesi için Sohbet'i gönderir. Çerkez, bu konuyu araştırır ve Mergub'un önceleri Dürdane'yle evlenmeyi düşündüğünü fakat onun evlenme hususunda hevesli olmadığı sonucuna ulaşır. Dürdane'nin daha önce

Memduh Bey ile nişanlanması ve aralarında geçen bazı olayları bahane eder. Mergub'un anlattıklarına göre, vakti zamanında Dürdane'nin annesi henüz ölmemişken, kızını Memduh Bey adında bir doktorla nişanlar. Adam, kızı deliler gibi sevmektedir. Fakat Dürdane onu istemez ve kendisine sürekli haber yollayıp, gönlünün başkasında olduğunu söyler. Memduh bunun üzerine, defalarca intihar etmeye kalkışır. Bu arada Dürdane, bir gün yalısının önünde balık tutmakta olan Mergub'a, hoş laflar atarak onunla yakınlaşmıştır. Hatta adamın Sohbet'e anlattığına göre kız, kendisine olan bu aşk meselesinde defalarca bir hayli ileri gitmiştir (Kılıç, 2009: 71). Memduh Bey, Dürdane'nin kendisini terk etmiş olmasına rağmen onu sevmeye devam eder; bu sebeple de intikam alma fikrinde değildir.

"Dürdane Hanım" başlıklı son bölümde Ulviye, tanışmadığı komşusu Dürdane'yi ziyaret eder. Ulviye onu telefonla dinlediğini, Acem Ali kılığına girdiğini söyler. Dürdane, Ulviye'nin kötü niyetli bir olmadığı kanısına varır. Daha sonraları Dürdane Hanım, intikam almak için Ulviye'den Mergub'u yalıya getirmesini söyler. Yalıya gittiklerinde Dürdane zehri içtiği ve ölmek üzere olduğu görülür. Mergub'a ders vermek için, onlar henüz gelmeden zehir içer. Mergub Bey bu süreçten sonra vicdan azabı çeker. Dürdane'nin ölümüyle adalet kavramı sorgulanır. Dadı Gülbeyaz, Dürdane'nin ölümüne sebep olanların cezasının mahşere kalmayacağını söyler. Daha sonra Mergub Bey, yeni evlendiği kızın eski âşığı tarafından öldürüldüğü haberi duyulur. Sonunda, Mergub'un cenazesinde Çerkez Sohbet'in, Gülbeyaz Dadı'ya adaletin mahşere kalmadığını ifade eder. Romanın sonunda, Sohbet, Ulviye Hanım ile evlenir. Romandaki vaka halkaları şu şekildedir: (V: Vaka)

- V1. Ulviye, Dürdane Hanım'ın yaşantısını izler.
- V2. Ulviye, Dürdane Hanım'ın odasını telefonla dinler.
- V3. Ulviye, Dürdane'nin Mergub Bey'le gayrimeşru bir ilişki içinde olduğunu ve hamile bulunduğunu öğrenir.
- V4. Ulviye, Dürdane ile evlenmek istemeyen Mergub'dan, onun intikamını almaya yemin eder.
- V5. Ulviye, Acem Ali Bey kimliğine bürünür.
- V6. Ulviye, Çerkez Sohbet'ten de yardım alarak Dürdane'nin doğum yapmasına yardımcı olması için Ayşe Ebe'yi kaçıtır.
- V7. Dürdane doğum yapar; Ulviye, doğumdan sonra bebeği korumasına alır.

- V8. Dürdane'nin daha önceleri Memduh Bey ile nişanlandığı anlaşılır.
- V9. Ulviye, Dürdane'yi ziyaret eder ve Acem Ali Bey kimliğinde kendisine yardım ettiğini söyler.
- V10. Dürdane Hanım, intikam almak için gece Mergub'un yalıya getirilmesini ister.
- V11. Acem Ali Bey ile Sohbet Bey, Mergub Bey'i yalıya getirirler; ancak
- V12. Dürdane, herkesten gizli olarak zehir içer ve ölmek üzeredir.
- V13. Dadı Gülbeyaz, Dürdane'nin ölümünün cezasının mahşere kalmayacağını söyler.
- V14. Birkaç ay sonra Mergub Bey, yeni evlendiği kızın eski âşığı tarafından öldürülür.
- V15. Ulviye, Çerkez Sohbet ile evlenir.

2.3. Mekân

Mekân romanın ana unsurlarından biridir. Romanda olaylar bir mekân üzerine oturtularak kurulmaktadır. "*Mekân, tabiri caizse, romanın ayağının yere basmasını sağlamaktadır*" (Tekin, 2002: 129). Romanda mekân unsuru kişilerin psikolojilerine göre boyut kazanarak bir oturma yerine dönüşmektedir. Nitekim romanlarda mekân olayların ve kişilerin konumlandığı alanlardır. Dürdane Hanım romanında olaylar, genellikle İstanbul Galata'da ve Dürdane ile Ulviye'nin Boğaziçi'ndeki yalılarında geçer. Ahmet Midhat, romanlarında genellikle bazı açıklamalardan sonra giriş yapar. Bu açıklama, kişi, mekân, tema veya bağlamla olabilir.

"Bu sebeple Dürdane Hanım romanına Galata meyhaneleri, burada yaşayan türlü milletlere mensup halklar, insanların ticarî hayatları, günlük faaliyetleri basta olmak üzere vakanın cereyan ettiği İstanbul'un çeşitli semtlerini anlatmakla baslar. Bir anlamda vakaya zemin hazırlar" (Yeşilyurt, 2011: 435).

Galata: Dürdane Hanım'da (1882) önceleri güvenli olarak görülen "Galata Caddesi" gibi yerlerin artık korkulacak bir hâle geldiğini, hırsızlıkların daha da arttığını ifade eder. Zamane hırsızları, katilleri artık daha akıllı davranmakta ve zaptiyenin gözüne çarpacak yerlerden uzak durmaktadırlar. Dürdane Hanım romanının bir bölümü bu bölgede kurgulanmıştır. Eserde, dönem içinde görülen Osmanlı toplumundaki değişiklikler sıralanır. Galata'daki eğlence, Avrupalıların

hafta sonuna ayak uydurmuştur. Kendinde olmayan sarhoşların taşkınlıkları diz boyudur. Beyoğlu eğlenceleri Galata'dan bir parça daha düzgündür (Ekici, 2019: 158).

- Galata'daki Meyhane: Herkesin içtiği önlerindeki fiçilerin örümcek ağıyla kaplı olduğu mekân olarak tasvir edilmiş ve en kalabalık olduğu günün cumartesi günü olduğu belirtilmiştir. Kıranta Rum'u Acem Ali Bey'in tehdit ettiği ve Acem Ali Bey'in Sohbet Ağaya iş teklif ettiği mekân olarak tasvir edilmiştir.
- Beyoğlu'ndaki Otel: Her türlü lüksü barındıran kadınların raks ettiği mekân olarak tasvir edilmektedir. Acem Ali Bey ile Sohbet Ağa'nın planını derinlemesine konuştukları ve Sohbet Ağa'nın bar kadınları ile yatmayı reddettiği yer olarak gösterilmiştir.
- Ulviye Hanım'ın Yalısı: Dürdane Hanım'ın yalısını telefonla Ulviye Hanım'ın gizlice dinlediği yer ve Ulviye Hanım'ın Mergub Beyi çağırıp dersini verip haddini bildirdiği mekân olarak tasvir edilmiştir.
- Dürdane Hanım'ın Yalısı: Mergub Bey ile Dürdane Hanım'ın âşıktaşlık yaptığı yer ve hikâyenin sonunun gerçekleşip Dürdane'nin intihar ederek öldüğu mekân olarak tasvir edilmektedir.

Bu romanda, Ulviye ve Dürdane Hanım'ın yalılarının iç mekânları fazla ayrıntıyla ifade edilmez. Bu yalıların bahçeleri ile Beyoğlu ve Galata'daki rıhtımlar da açık mekânlardır. Romanda, yazar halka açık bazı mekânların ismini kullanmaz. Sohbet Ağa ve Acem Ali Bey'in kısa bir süre kaldıkları otel, "(...) oteli" (Ahmet Midhat, 2000: 21) ifadesiyle verilir. Romanda mekân olarak meyhaneler de önemli yer tutar. Sohbet Ağa ve Papazoğlu'nun bulunduğu meyhane için "(...) bu meyhanelerin birinde" (Ahmet Midhat, 2000: 9) ifadesi kullanılır. Eserde, Millet Bahçesi (Ahmet Midhat, 2000: 76), Ortaköy İskelesi (Ahmet Midhat, 2000: 105) ve Kılıç Ali Paşa Camisi'nden (Ahmet Midhat, 2000: 131) de bahsedilir.

3.3. Zaman

Roman, Ahmet Midhat Efendi'nin yaşadığı dönem olan Tanzimat dönemini anlatmaktadır. Eserin yazılma zamanı 1882'dir. Dürdane Hanım romanında mevsim olarak karakterlerin giydikleri kalın kıyafetlere bakılarak soğuk bir mevsimden söz ettiği anlaşılmaktadır.

Romanda olayların çoğu gece ve akşam zaman diliminde yaşanmıştır. Roman pek gündüzden bahsetmemektedir. Sadece

Ulviye Hanım'ın Mergub Beyi kabul ettiği zaman ve uşaklarla mektup yollama gibi sahneler gündüzleri geçmektedir.

Eserin giriş bölümünde zaman olarak eylül ayından bahsedilir. Romanda anlatılan olaylar bir "Eylül ayında" (Ahmet Midhat, 2000: 8) oluşmaya başlar. Asıl vakayla ilgili açık bir yıldan söz edilmez; günün farklı zaman dilimleri ön plana çıkar: "Pazar olduğundan" (Ahmet Midhat, 2000: 19), "gece saat ikiden sonra" (Ahmet Midhat, 2000: 53), "dört gün zarfında" (Ahmet Midhat, 2000: 124) vb. Bu ifadeler "daha çok gündelik zaman (part of day) olarak görünür. "Dört gün zarfında" (Ahmet Midhat, 2000: 124) gibi ifadeler (Korkmaz, 2010: 521) ise zamansal atlamayı (looping) da gösterir.

Ahmet Midhat Efendi, Ulviye Hanım'ın Mısır'dan İstanbul'a geldiği süre ile Dürdane Hanım'ın hayatının özeti özetleme şeklinde zamanda geriye dönüş ile dile getirilir. "Acem Ali Bey'in meyhaneye gelip Sohbet Ağa ile görüşmesi ile Mergub Bey'in Dürdane Hanım'a getirilmesi arasında zamansal bir kesilme vardır" (Korkmaz, 2010: 522). Romanın birinci kısmı ile beşinci kısmı arasında geçen olaylar, geriye dönüş (flashback) olarak ifade edilebilir.

3.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Sayfa | 303

Anlatıcı, anlatmaya bağlı türlerde olay veya durumları aktaran kişiye denir. "Sanatçı, anlatımı ne kadar etkili kullanırsa o kadar başarılı bir eser ortaya koyar" (Karabulut, 2020: 35). Bakış açısı ise, "kahraman, hâkim, müşahit ve çoğulcu" türleri olmakla beraber anlatıcının olaylara ve durumlara yakınlığı, hâkimiyeti ve ifade etme tasavvurudur.

Dürdane Hanım'da hâkim bakış açısı (omniscient point of view) ön plandadır. Yazar, kahraman bakış açısı (first person point of view) ve gözlemci bakış açısından da (third person point of view) yararlanmıştıdır. Ahmet Midhat Efendi, bakış açını gerçekçi ve makul kılmak için hâkim bakış açısı içine iç içe bakış açıları kullanır. Bu açıdan romanda değişken (roving) anlatıcının kullanılmış olduğunu söyleyebiliriz. Buraya gelinceye kadarki romanlarından sonra bu romanda bakış açısı kavramını daha iyi uygular (Korkmaz, 2010: 522). Yazarın Dürdane Hanım'da çoklu bakış açısına yer verdiğini söylemek mümkündür.

Ulviye Hanım'ın, "(...) yalnız hikâye kitaplarında okuduğu romanlarla iktifa etmeyerek bir de sahihü'l-vuku' bir romanın sûret-i

güzerânını temaşadan lezzet almak merakına" (Ahmet Midhat, 2000: 59) düşmesi, romanda birinci tekil şahsın bakış açısına örnektir.

Ayşe Ebe'nin "Hâlbuki benim ürküntüm gözlerimin bağlanacağından değildi" (Ahmet Midhat, 2000: 38) sözleri kahraman bakış açısı, Ulviye Hanım'ın Dürdane'nin odasını dinlemesinde ise gözlemci bakış açısı tekniği kullanılmıştır.

Romanda iç monolog (monologue interior) tekniği ile ben anlatıcı karşımıza çıkar. Dürdane'nin zihninden verilen (reflector omniscience) bu ifadeler, kendi bilincini yansıtan anlatıcı (self conscious narrator) açısından önemli bir örnektir. Romanın başlangıcı ile sonu arasında mukayeseler yapan bu anlatıcı, sanatını nasıl icra ettiğini (Korkmaz, 2010: 522) göstermektedir. Bu eserde geçen "*Mergub Bey'in ne tavır kesbeylediğini bizden sormayınız! Zira bu sözleri nakleden telefon olup, erbâb-ı muhaverenin çehreleri görünmüyordu*" (Ahmet Midhat, 2000: 80) ifadelerinin sınırlı bakış açısı (restricted conscious) diye belirtilebilir. Dürdane Hanım'da bakış açısının çeşitliliği ve içöyküsel anlatıcılar dikkat çeker.

"Nitekim metin de bu anlatıcı kullanımıyla uyumlu olarak her biri farklı bir roman kahramanının adını taşıyan beş fasla ayırılmış ve bu fasıllar da süredizimsel olmayan bir anlatısal zaman düzeniyle sunulmuştur" (Sheridan ve Aksoy, 2009: 84).

Ahmet Midhat Efendi, birçok romanında yaptığı gibi, bu romanda da olay örgüsünün akışını keserek araya girer. Bu romanın başında Galata ve Galata halkı tanıtılırken yazar araya girer: "*Maksadımız Galata hakkında kısa bir fikir vermektir; onun için bu kadarı yeter*" (Ahmet Midhat, 2000: 7-8).

Romanın sonraki kısımlarında bölümlerinde anlatıcının araya girmesi azalmaya başlar. Çünkü bu kısımlarda Ayşe Ebe, Sandalcı Sohbet Ağa, Memduh Bey karakterler anlatıcı konumuna geçer.

"Dolayısıyla, metinde anlatıcı sayısının artması, yazarı bir anlatıcı olarak artık pek de etkili olmayan bir konuma yerleştirecektir. Dürdane Hanım, telefon denen iletişim aletini; henüz yaygınlaşmadığı bir dönemde, İstanbul'da ilk kullanan romandır" (Kılıç, 2009: 67).

Bu romanda rapor ve mektuplar önemli yer tutar. Ayşe Ebe'nin kaçırlması ve kendisinden haber alınamaz. Daha sonra müfettişe olan bitenleri anlatamaması ve müfettişin rapor tutması (Ahmet Midhat,

2000: 34-35), Mergub Bey'in Ulviye Hanım'a gönderdiği aşk mektupları, Sohbet Ağa'nın Ulviye Hanım'a mektup göndermesi de dikkat çeker.

Ahmet Midhat Efendi bu eserde kahramanın geçmişinden de bahseder. O, özellikle Sohbet Ağa, Ayşe Ebe, Ulviye ve Dürdane Hanımların hayat hikâyelerine yer verir. Bu romanda dikkat çeken bir başka husus, bir roman karakterinin yaşam hikâyesinin başka bir karakter tarafından araştırılmasıdır. Ulviye Hanım, Mergub Bey hakkında bilgi toplaması için Sohbet Ağa'yı görevlendirir. Sohbet Ağa'nın ise Memduh Bey hakkında da bilgi toplaması buna örnektir.

3.5. Üslup

Dürdane Hanım, Ahmet Midhat'ın diğer romanlarına nazaran bilgi verme endişesi düşük olan bir romandır. Yazar, telefon hakkında konuşurken bilgi verir:

"Bir gün Ulviye'nin baba dostu olan İngiliz tabip gelerek hanım ile sohbet ederken söz telefon yani nakil-i sadâ denilen ihtirâ-ı garîbe inital eyledi. O zaman bu alet pek yeni ihtirâ edilmiş olduğundan Avrupa'nın fennî gazetelerinin bunlara dair verdikleri malûmatı erbab-ı iktidar tecârib-i fiiliyeye tatbik ile eğlenirlerdi" (Ahmet Midhat, 2000: 64).

Romanda sanatçının dil ve üslup anlayışına sade bir üslup kullanılmıştır. Rapor ve mektuplarda daha özenli bir dil kullanılmıştır.

SONUÇ

Dürdane Hanım adlı eser, kendi kabuğuna çekilen iç sancılar yaşayan Dürdane Hanım'ın trajik durumunu yansıtmaktadır. Henüz on sekiz yaşında toy bir kız olan roman karakteri, aşk ve sevginin sesini har daim içinde duymakta ve bu sese her cevap verdiğinde hayal kırıklığına uğramakta ve yenilmektedir. Yapıtta olay, zaman, mekân ve karakterler, Dürdane Hanım'ın bakışı ile şekillenmektedir.

Dürdane Hanım, acı bir sonla sonuçlanan bir dramdır. Eserde Dürdane, zayıf bir karakter olarak gösterilmiştir, çünkü aşkına yenik düşerek değmeyecek bir kişiye duyduğu aşk duygusu neticesinde hayatına son vermiştir. Bu roman Tanzimat döneminde benzer birtakım dramların yaşanmış olabileceği fikrini Dürdane Hanım'ın yaşadıkları üzerinden gözler önüne serer. Ayrıca roman kadın erkek kavramları üzerinde çok durmakta kadın ve erkeğin güçlü ve zayıf yanlarını göstermektedir. Nitekim bu durumu Acem Ali Bey'in romanın

ilerleyen bölümlerinde kadın olduğunu erkek kılığına girerek bazı olaylara çözüm bulunduğunu görmekteyiz.

Ahmet Midhat Efendi bu yapıtında Tanzimat döneminde yaşanan sosyo-ekonomik durumu yalılar konaklar ve semtler üzerinden göstermekle birlikte aile hayatını, günlük yaşamda kadının yerini, toplumdaki iyi ve kötü kadın erkek tiplerini resmetmektedir. Ayrıca bu roman o dönemde büyük yalılarda onlarca kişi ile yaşayıp da yalnızlaşan karakterlerin dramını yansıtmaktadır. Aşk, intikam ve adalet üçgeni içerisinde ilerleyen bu romanın dönemi açısından büyük bir öneme sahip olduğu bilinmektedir. Ayrıca yazar, bu eserinde muhteva ve yapı unsurları arasındaki ilişkileri başarılı bir şekilde kullanmıştır.

KAYNAKÇA

Ahmet Midhat Efendi. (2000). *Ahmet Midhat Efendi Bütün Eserleri, Romanlar VII, Henüz 17 Yaşında, Acâyib-i Âlem, Dürdane Hanım*. (Haz.). Nuri Sağlam, Kâzım Yetiş & M. Fatih Andı, Ankara: TDK Yayınları.

Aktaş, Ş. (2000). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Çıkla, S. (2015). Ahmet Midhat Efendi'nin Roman Yazma Yöntemi. *TÜBAR Türklük Bilimi Araştırmaları* 37, 73-96.

Ekici, I. (2019). Ahmet Midhat Efendi'nin Roman ve Hikâyelerinde Aile Yapısı. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Esen, N. (2006). *Modern Türk Edebiyatı Üzerine Okumalar*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Forster, E. M. (1985). *Roman Sanatı*. (Çev.). Ünal Aytür, İstanbul: Adam Yayınları.

Has-Er, M. (2000). *Tanzimat Devri Türk Romanında Kadın Kahramanlar*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Karabulut, M. (2020). "Araba Sevdası" Romanında Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi. (Ed.). Veysel Şahin, içinde *Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Kılıç, O. (2009). Ahmet Midhat Efendi'nin Paris'te Bir Türk, Yeryüzünde Bir Melek, Henüz On Yedi Yaşında ve Dürdane Hanım Romanlarında Şahıslar Kadrosu. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*, Erişim adresi:

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=aEzj_IdWAsjiSAfK3qwrBr26fqOigkufOU6PfF8_GNTMZNxpgSRZmnJMgR29Huwe,
Erişim tarihi: 09.06.2020.

Korkmaz, F. (2010). Ahmet Midhat Efendi'nin Romanları ve Romancılığı (1874-1884). (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.

Okay, O. (1989). *Batı Medeniyeti Karşısında Ahmet Midhat Efendi*. Ankara: MEB Yayınları.

Özdemir, A. N. (2014). Ahmet Midhat Efendi'nin Romanlarında Kadınlar. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi, Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=48XPj7KKQhKUgntkUiKO3NH7dFkF2Ryq73X5VWc3Hcta-Ftq1vh0ytTyL_vA51Rz
Erişim tarihi: 09.06.2020.

Özdemir, M. & Taş, H. (2014). Ahmet Midhat Efendi'nin "Dürdane Hanım" Romanında Türkçe Dersinin Öğretimine Yönelik Öne Çıkan Değerler. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7/3, 263-279.

Santanel, K. F. (1997). *Roman Biçimleri*. (Çev.). Fatih Tepebaşı, Konya: Çizgi Kitapevi.

Sheridan Aksoy, R. A. (2009). Ahmet Midhat Efendi Romanlarında Metinsel Kararsızlık. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Stevick, P. (2004), *Romanın Teorisi*. (Çev.). Sevim Kantarcıoğlu, Ankara: Akçağ Yayınları.

Tekin, M. (2002). *Roman Sanatı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Yeşilyurt, ř. (2011). Ahmet Midhat Efendi'nin Romanlarında Yapı ve Tema. (Doktora Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi, Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=zqI_ZOqb18GC2rT9c2JGk2EhiKR3Mjkm-8i0IrdDE6--hzdDHDo7PdZxK4uX8-H
Erişim tarihi: 09.06.2020.

Yusoğlu, N. (2011). Ahmet Midhat Efendi'nin Macera Romanlarından İntikam. *Acta Turcica* 3(1/2), 291-301.